

1808-1809

L'altra cara dels setges: entre l'obcecació i el fanatisme

Josep Turet

El general Mariano
Álvarez de Castro.

S'havia parlat del buit bibliogràfic sobre el tema dels Setges de Girona i ja s'ha comentat molt favorablement l'aparició de dos llibres referents a l'efemèride, ambdós d'autors gironins. Un és *Diego Ruiz, Prudenci Bertrana i «La locura de Álvarez de Castro»*, de Joaquim Jubert i Gruart. L'altre és *Girona, guerra i absolutisme*, de Lluís Maria de Puig. El primer llibre esmentat posa punt i final a la polèmica aixecada al principi del segle XX promoguda pel llibre de Diego Ruiz i Prudenci Bertrana *La locura de Álvarez de Castro*. Amb una exhaustiva investigació històrica es palesa que Ruiz fou un trapella i un impostor i Bertrana, enlluernat pels seus falsos coneixements, va picar l'ham, error pel qual va pagar un preu ben alt, com exposarem després. Així que el títol de la seva novel·la basada en declaracions del fals doctor Ruiz, *Jo, memòries d'un metge filòsof*, s'hauria de retocar, puix que el tal subjecte no era ni metge ni filòsof.

Podem intuir que la forassenyada resistència gironina va ser alimentada per la conjunció d'interessos entre el poder polític i l'eclesial

Quan el feble és guanyador

Ara bé, encara que l'argument del llibre esmentat queda definitivament ensorrat, ¿es pot concloure que el general Álvarez de Castro no era boig? Podem preguntar-nos si Hitler, el 1944, esclafat per les divisions russes i angloamericanes, infinitament superiors a les seves, era boig fent una resistència absurda, però recordem que el 1933 fou elegit democràticament per tota la nació com un gran líder. Igualment, el general Custer, massacrada amb tot el seu exèrcit el 1876 pels sioux a Little Big Horn, també molt superiors en homes i en estratègia, podia semblar boig, però poc abans fou un general brillant en la Guerra de Successió.

En el quadre es relacionen cèlebres batalles de la història on es veu que quan el bàndol feble en força de combatents guanya la batalla és que disposa de millor estratègia (Cèsar, Aníbal, Dowding) o de molt millor equipament en potència de foc (cas de Franco), però que en tots els casos la desproporció de forces mai és inferior a 1/3.

Psicòpates i egòlatres

El cas repetit dels líders bèl·lics fa pensar que es tracta de psicòpates potencials amb una egolatria infinita que en moments crítics perden el seny i porten tot un poble a mort abans de claudicar. No sembla que fossin boigs; més aviat esdevenien boigs. És possible que el cas d'Álvarez de Castro fos semblant. Aquests falsos herois s'han de desmuntar amb una freda investigació històrica i, en el cas del setge de 1809, esbrinar la relació de forces entre una ciutat assetjada enfront d'un enemic infinitament superior. Convé saber exactament aquesta desproporció per valorar el que diu Lluís Maria

de Puig en el seu llibre *Girona, guerra i absolutisme* quan es refereix a aquest punt concret: «era un entestament forassenyat».

Quatre errors tràgics

De la lectura del llibre de Lluís M. de Puig i de l'esplèndid article del mestre d'historiadors gironins Santiago Sobrequés (setmanari *Destino*, novembre 1965, núm. 1.475) es pot fer un primer esbós dels greus errors comesos per Álvarez de Castro, sobretot a partir de la pírrica victòria del 19 de setembre de 1809, en què la relació de forces era encara d'1/1,9. Repassem seguidament quatre errors de conseqüències tràgiques:

1. Fer cas omís de l'avis de la Junta i de l'oficialitat que l'única sortida del setge era forçar un desbloqueig de la ciutat amb el suport de forces exteriors.

2. Menysprear el dramàtic esgotament de la intendència, i forçar *in extremis* un delme de la població ja de per si més que afeblida.

3. Estintolar la resistència en el desig ingenu d'una menestralia que odiava el francès i que estava «fanatitzada pels frares», com diu justament Santiago Sobrequés.

4. L'obcecació i la crueltat d'Álvarez de Castro esdevenen clarament patològiques quan a primers de novembre de 1809 el capità general de l'Exèrcit de Catalunya, Blake, li anuncia la impossibilitat d'enviar-li reforços i, malgrat la trista notícia, encomanant-se «a su prudencia», persisteix en una resistència absurda i criminal. És impossible, quan s'arriba a aquest extrem, de continuar qualificant d'heroi el responsable d'aquella decisió. La desproporció fou al final d'1/7. És justament aquí on cal fixar la mirada: la desproporció d'un combatent gironí contra set francesos

Monument als defensors de Girona, d'Antoni Parera.

deixa veure la perversió del comandament local. Aquesta és l'altra cara dels Setges de Girona, lluny de l'heroisme i més propera a una molt cruel irracionalitat.

El paper de l'Església

Resta també esbrinar quins eren els altres mòbils que alimentaven la resistència dels gironins. Ja és sabut que els *bandos* del general Álvarez de Castro eren imperatius i d'amenaça de mort per als que estaven temptats de deser-

tar. Però a més cal recordar que aleshores els mitjans escrits de difusió eren escassos, però els religiosos, des de la trona dels trenta convents de la ciutat maleïen tothora el francès que venia a trencar la «Santa Aliança del Trono y el Altar» del règim borbònic. S'hauria de saber perquè els francesos, un cop ocupada la ciutat, se'n van endur presoners més de cent religiosos.

L'Església de Girona havia oblidat el seny de l'Evangeli quan Jesús, en demanar un seguiment conscient i fruit d'una reflexió, posa l'exemple d'una guerra que amb desproporció de forces d'1 a 2 el cap feble ha de preguntar-se si li convé pactar abans d'enfrontar-se. La cita evangèlica és Lc 14,31: «¿Quin rei, si va a la guerra o a lluitar amb un altre rei, no s'asseu primer a decidir si amb deu mil homes pot fer front al qui ve contra ell amb vint mil?».

Una conjunció d'interessos

Ara potser es pot entendre millor el buit informatiu durant els dos-cents anys passats. Cal intuir que la conjunció d'interessos entre el poder polític i l'eclesial estava alimentant la resistència desaforada. Just aquesta mateixa

La rendició de Girona, oli de Laureà Barrau.

coalició portà el pobre Bertrana a la presó i va fer que s'exiliés per sempre de Girona. I aquesta mateixa unió —el poder polític i l'eclesial— que dominà absolutament durant la dictadura franquista va dificultar revisions històriques que haurien socavat la ideologia imperant. El Frente de Juventudes (FET y de las JONS) dels anys quaranta va formar una centúria amb el nom d'Álvarez de Castro i els *cadetes* que la componien duïen a la màniga de la camisa blava l'emblema «Clari-

dad y violencia». Era la claredat inequívoca del que manava en l'aplicació de vies ben allunyades de tot diàleg.

Val la pena que historiadors del planter de la nostra Universitat de Girona valorin i aprofundeixin aquestes etapes de la nostra crònica com a poble, d'ara fa dos cents anys, i que facin positiva la memòria històrica dels Setges, que encara queda molt per explicar.

Josep Turet Claparols

és doctor enginyer industrial.

Quadre de batalles en les quals el feble és guanyador

Any	Lloc	Combatents	Desproporció	Líder	Victòria per
490 aC	Marató. Grècia	grecs-perses	1/2	Milcíades	estratègia
480 aC	Salamina. Grècia	grecs-perses	1/1,4	Temistocles	estratègia
218 aC	Trebia. Itàlia	Cartago-Roma	1/1,3	Aníbal	estratègia
217 aC	Trasimeno. Itàlia	Cartago-Roma	1/1	Aníbal	estratègia
216 aC	Cannas. Itàlia	Cartago-Roma	1/1,8	Aníbal	estratègia
48 aC	Farsàlia. Grècia	Cèsar-Pompeu	1/2	Cèsar	estratègia
1938	Ebre. Espanya	sublevats-republicans	1/1,2	Franco	equipament 4/1
1941	Batalla aèria d'Anglaterra	Anglaterra-Alemanya	1/3	Dowding	estratègia